

Besigtigelse af §3-natur Skov

Version 1-04, juni 2010

En ny metode til registrering af §3-skov

§3-skov er en særlig undertype af §3-moser og kær, hvor der er sket en naturlig tilgroning med høje træer. Da artsindholdet og strukturen er markant anderledes end i de lysåbne typer er der behov for en særlig måde at registrere §3-skov på. Kommunerne har hermed fået en ny metode at registrere naturdata på. Metoden giver faste retningslinier for dataregistreringen, så sagsbehandling og naturplanlægning kan udføres på et mere ensartet grundlag. Metoden er meget fleksibel og kan tilpasses de behov kommunen har i forhold til de enkelte arealer. Ligesom på de lysåbne arealer er der mulighed for at beregne naturtilstand og opgøre forvaltningsbehov på arealerne hvis der er indsamlet de nødvendige strukturindikatorer og artslistes fra arealet.

Dette er en kort introduktion til metoden. En mere udførlig anvisning finder du i *Teknisk anvisning til besigtigelse af naturarealer*. I korte træk består metoden af

1. afgræns arealet
2. bestem naturtype og evt. undertyper
3. registrér strukturindikatorer
4. registrér arter

For at bruge metoden i felten er det nødvendigt med et feltskema og det seneste flyfoto af området. De naturligt træbevoksede moseområder, birke-, pile-, elle- og askemoser, under Naturbeskyttelseslovens § 3 kan besigtiges efter metoden.

Basisregistreringen omfatter en afgrænsning af skovarealet, bestemmelse af evt. undertyper, og registrering af strukturindikatorerne på feltskemaets

forside. På bagsiden af feltskemaet kan du supplere med nogle vigtige arter fra hele arealet.

Basisregistreringen tager typisk 25-45 min. pr. areal, afhængig af arealets fremkommelighed og ensartethed.

Den udvidede registrering omfatter desuden en systematisk registrering af urter og træer i et cirkulært dokumentationsfelt med radius hhv. 5 m og 15 m. Den udvidede registrering tager yderligere 10-20 min. pr areal, afhængig af artsrigdommen.

Tilstandsvurdering

Med en basisregistrering på arealet kan der beregnes et *strukturindeks*, der på en skala fra 0 til 1 beskriver arealets aktuelle tilstand og forvaltningsbehov i forhold til at modvirke truslerne, såsom grøftning, invasive arter m.v.

Med en udvidet registrering på arealet kan der også beregnes et *artsindeks*, der på samme skala fra 0 til 1 beskriver den aktuelle bedste biologiske tilstand på arealet. Struktur- og artsindeks er sammenlignelige på tværs af forskelle i arealstørrelse og naturtype. Naturtilstandsindeks beregnes ud fra struktur- og artsindeks.

En nærmere analyse af indikatorerne giver et grundlag for at prioritere arealernes forvaltningsbehov, og dermed et grundlag for kommunens naturforvaltning.

Afgrænsning af skovarealet

Er der allerede en vejledende §3-udpegning for arealet tager du udgangspunkt i det. Først konstaterer du om arealet stadig har samme udbredelse, eller der er sket indskrænkninger eller udvidelser af arealet. Vær opmærksom på om, der er sket overtrædelser af §3-beskyttelsen i forbindelse med indskrænkninger i det registrerede areal eller ved intensivering i anvendelsen/driften af arealet. Arealændringer og nye arealer indtegnes på grundlag af jagttagelserne i felten, støttet af luftfoto. Er der to eller flere hovednaturtyper på arealet bør du opdele arealet i særskilte §3-arealer, og for hver hovednaturtype udfylder du et feltskema.

Vær opmærksom på at et moseareal med både lysåbne partier og højskovdækkede partier betragtes som ét §3-areal, men skal registreres på to feltskemaer, hhv det lysåbne moseskema og skovskemaet. Du kan vælge at lave en mosaik, hvor du udfylder de to skemaer, og øverst på moseskemaet angiver andelen af lysåben mose, fx 40%, og på skovskemaet angiver fx 60%. Fordelen i forhold til at oprette to polygoner er kun at du ikke behøver at indtegne den konkrete afgrænsning mellem den skovdækkede og den åbne del af arealet.

Bestemmelse af evt. undertyper

NBL §3-typer er beskrevet i "Vejledning om naturbeskyttelseslovens §3 beskyttede naturtyper" fra By- og Landskabsstyrelsen og "Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper" fra Skov- og Naturstyrelsen. Naturbeskyttelsesloven omfatter trædækkede mosearealer, der er naturligt opstået. Det omfatter derfor ikke plantet skov, selvom vegetationen i øvrigt har mosekarakter. Stævningsskov og græsningsskov er ikke egentlige undertyper, men nødvendige at udskille pga. deres karakteristiske strukturforhold.

For at kunne vurdere arealets naturtilstand er der benyttet særlige strukturindikatorer i skovtyperne, der adskiller sig markant fra de lysåbne typer. Og inden for skovtyperne er det nødvendigt at skelne mellem tre konkrete undertyper for at kunne vurdere tilstanden korrekt.

Birkemoserne og aske-/ellesumpene kan genkendes i habitattyperne 91D0 og 91E0, der er defineret i Habitatdirektivet. De er relevante i Natura 2000 planlægningen, og inden for Natura 2000 områderne vil de ofte være kortlagt af Miljøcentrene. Uden for Natura 2000 områderne vil de kun i sjældne tilfælde være registreret. På feltskemaet er der mulighed for at angive disse typer med deres firecifrede koder.

Du skal kun registrere hvilke undertyper, der forekommer, ikke hvor de ligger eller hvor meget de fylder.

Undertyper

§3-skov omfatter undertyperne

Aske-/ellesump (ofte kalkholdig, fugtig bund),

Birkemose (ofte sur, tørverig, fugtig bund)

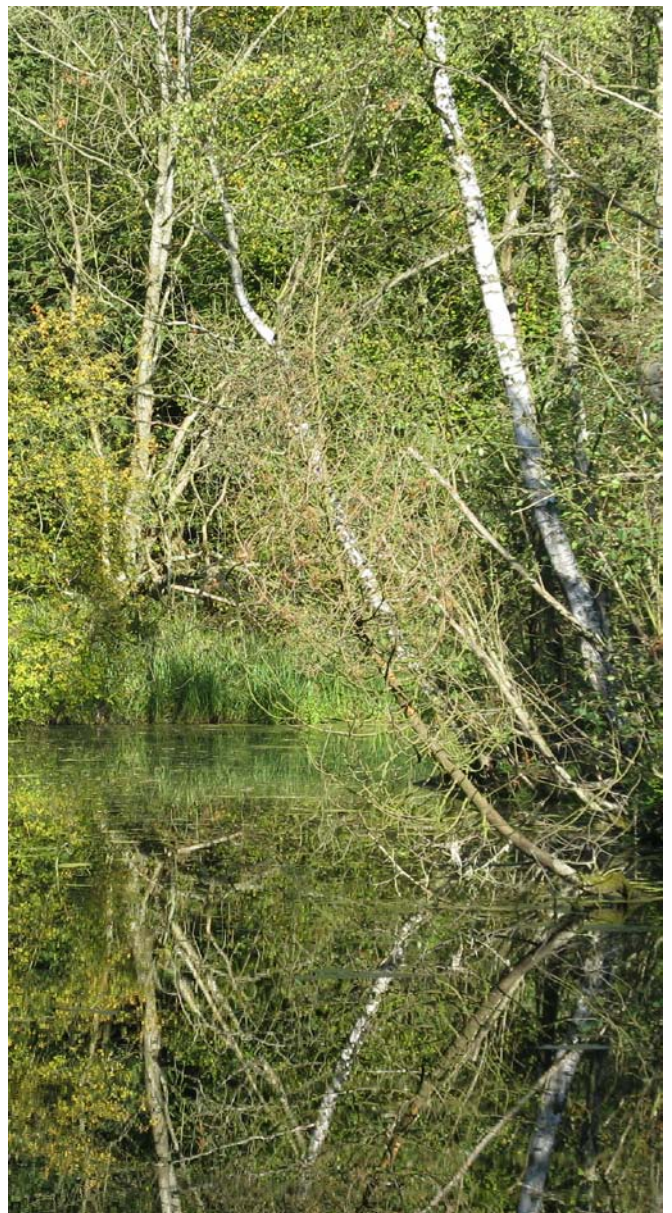
Stævningsskov/græsningsskov (m. tydelig effekt af stævning eller græsning)

Navngivning af arealerne i Naturdata

Hvert areal får i Naturdata et Stednummer og et Stednavn. Naturdata tildeler automatisk arealet et Stednummer. Det er et unikt løbenummer, du altid kan genfinde din lokalitet med. Du skal selv tildele et Stednavn. Benytter du Stednavnet til at gruppere dine arealer, kan du fx lade alle arealer i samme område få samme Stednavn, fx "Mols Bjerge". Derved kan du let fremsøge alle arealer i samme område, og adskille de enkelte registreringer på Stednummeret.

Der kan være flere registreringer på samme areal, fx ved mosaikker eller gentagne besigtigelser. De har hver deres AktID-nummer, der i formularvisningen kan aflæses i webbrowserens adressefelt.

Af hensyn til naturtilstandsvurderingen skal du angive hvilken undertype arealet skal vurderes efter. Ønsker du skovarealet vurderet som en lysåben naturtype skal du i stedet benytte feltskemaet til den lysåbne type.

Registrering af strukturindikatorer

Strukturindikatorerne er udtryk for om arealet er under negativ påvirkning, og dermed om der er behov for en forvaltningsindsats. Indikatorerne registreres som de ser ud den dag du er ude at besøge arealet. Er der særlige forhold, fx en vinterbesigtigelse eller nylig stævning, kan du anføre det i bemærkningsfeltet. Generelt angiver du på en skala fra 1 til 5 hvilken kategori indikatoren svarer til på arealet. For naturlige huller, mos/lav, dødt ved og store stammer skal du vurdere på hele arealet, og omsætte det til antal pr. ha. Det vil være vanskeligt at angive nøjagtigt, men kategorierne svarer til ingen, få, en del, mange eller rigtig mange på arealet, og her vil de to sidste kategorier kun kunne forventes at være til stede i gamle, urørte skove. I den tekniske anvisning er der udførlige beskrivelser af hver indikator.

Skovstruktur

- *Arealandel med vandstand over jordniveau (blank vand)*. Det vanddækkede areal tæller med uanset om det er dækket af vegetation. Usædvanligt våde eller tørre tidspunkter bør noteres i bemærkningsfeltet.
- *Arealandel med kronedække*. Vurderes bedst ud fra et nyligt luftfoto. Hvis kronedækket er større end 50% af hele §3 arealet skal du bruge feltskemaet for skov, ellers er det det lysåbne mose og kær skema du skal bruge.
- *Stammer med naturlige huller/spættehuller, antal pr. ha*. Antallet af større stammer med naturlige huller vurderes på hele arealet. Kun huller der kan ses fra jorden medregnes.
- *Stammer med mos/lav i >2 m højde, antal pr. ha*. Større sammenhængende forekomster af mos eller lav vurderes på hele arealet. Forekomster under 2 m højde tæller ikke med.
- *Dødt ved (diam>25 cm, længde>2m)*. På hele arealet vurderes forekomsten Både stående og liggende døde stammer og grene tæller med når de har dimensioner større end angivet.
- *Store, gamle træer el. trunter (dbh>40 cm), antal pr. ha*. På hele arealet vurderes antallet af stammer med diameter over 40 cm, svarende til 125 cm i omkreds i brysthøjde, altså i ca. 1,3 m højde.
- *Arealandel med forekomst af invasive arter*. De invasive arter er opført i en tekstboks på side 4.

Afgræsning

- *Arealandel med græsning/stævning*. En afgræsset skov vil have sparsom underskov og mange lysninger med nedbidte græsser og urter. Ofte er skovene indhegnede og med gødningsklatter. Stævningssskove har mangedegrede stammer med tætte, lave kroner.

Jordbearbejdning og kørespor

- *Arealandel med tydelige tegn på jordbearbejdning eller opkørte kørespor uden for skovveje*. Den bløde skovbund er meget sårbar overfor jordbearbejdning og brug af skovningsmaskiner.

§3-data og besigtigelsesdata

§3-arealer (Beskyttede naturtyper) og besigtigelsesdata er to selvstændige kortlag i Danmarks ArealInfo. Hvis besigtigelsen har givet anledning til at opdatere §3-polygonerne skal du først gøre det i ArealInfo. Herefter kan du åbne Danmarks Naturdata og kopiere de opdaterede arealer over i Besigtigelseslaget. Du klikker på Ny aktivitet og i digitizeren slår du kortlaget med Beskyttede naturtyper til, hvorefter du kan kopiere arealerne over i Naturdata med i-knappen. Nu kan du tilknytte alle dine besigtigelsesoplysninger fra feltskemaet.

Hydrologi: Afvanding og vandindvinding

- *Afvanding og vandindvinding*. Synlige tegn på afvanding er grøfter eller drænrørsudledninger, hvorimod vandindvinding er svær at afgøre i felten. Du kan bruge forekomsten af fugtigbundsplanter til at afgøre hvor vådt der normalt er.

Naturtypekarakteristiske strukturer

- *Positive og negative strukturer*. På veludviklede og mere eller mindre upåvirkede udgaver af naturtyperne er de positive strukturer veludviklede og udbredte. På de stærkt påvirkede forekomster er de negative strukturer veludviklede og udbredte.

Plejeindsats

- Der er mulighed for kort at beskrive den nuværende drift- og plejeindsats, og trusler for arealet. Du kan afkrydse relevante tiltag der skal til for at forbedre naturtilstanden på arealet. Oplysningerne indgår ikke i tilstandsvurderingen, men er vigtige oplysninger i en konkret sagsbehandling.

Artsregistrering

Arealtype

Udfaldet af en plejeindsats er afhængig af om der allerede findes relativ upåvirket natur på arealet. Du skal derfor angive hvor stor en del af det samlede areal der udgøres af

A) *relativt upåvirket natur, med typisk udviklede naturtyper* – Generelt mange arter, heraf flere stjernearter. Problemarter vil kun forekomme sporadisk.

B) *tydeligt påvirket natur præget af eutrofiering, udtørring, tilgroning m.m.* - Generelt færre arter og ingen eller få stjernearter. Ofte er der flere problemarter.

Arter

På skemaets bagside er fortrykt en liste over arter, der er typisk forekommer i skovnaturtypen. Listen omfatter:

- *Typiske arter.* På listen er opført de hyppigst registrerede arter i §3-skov.
- *Økologiske indikatorer.* Arterne er opdelt i hhv. kalkholdig/sur jordbund.
- *Positivarter.* Arterne har scorer fra 1 til 7 efter hvor følsomme de er overfor forringet naturtilstand. Stjernearter med artsscorer 4 og 5 er moderat følsomme og særligt følsomme er tostjernearter med artsscorer på 6 og 7.
- *Problemarter og invasive arter.* Problemarter er tegn på omfattende negativ påvirkning af naturtypen, og invasive arter kan fortrænge den naturlige flora. Begge har score -1.

Invasive arter

Urter

Kæmpe-Bjørneklo
Rød Hestehov
Japan-Pileurt
Kæmpe-Pileurt
Kanadisk Gyldenris
Sildig Gyldenris
Mangebladet Lupin
Kanadisk Bakkestjerne

Træer

Glansbladet Hæg
Robinie
Alle nåletræarter, undtagen
rødgran, skovfyr, taks og ene

Buske

Rynket Rose
Kamchatka rose
Spiræa, alle arter og hybrider
Hvid kornel s.l.
Bærmispel, alle arter og
hybrider
Snebær
Bukketorn
Hæk-berberis
Hjortetaktræ

Mosser

Stjerne-bredribbe

Basisregistrering

Artslisten er en ikke-systematisk registrering af arter, fx arter, der kan dokumentere naturtypen, eller særligt interessante arter. Du kan også angive hvilke arter, der dominerer på arealet. Der er ingen krav til omfanget af artsregistreringen, men generelt giver flere arter større sikkerhed for at påvise naturtypen. Du behøver ikke notere arter fra hele arealet hvis du laver en udvidet registrering. Finder du rødlistede arter, arter på habitatdirektivets Bilag II eller IV bør du dog altid notere det.

Udvidet registrering

I skovregistreringen benyttes et særligt dokumentationsfelt idet du opfører alle karplantearter fra et cirkulært dokumentationsfelt med 5 m radius eller tilsvarende areal af 78,5 m², og supplerer denne liste med alle vedplantearter over 2m højde fundet i en radius af ca. 15 m fra centrum. Hindbær og brombær tæller ikke med. En cirkel med 15 m radius svarer til 707 m².

Dokumentationsfeltet er ikke repræsentativt, men placeres i den mindst påvirkede del af arealet (A-arealet). Dokumentationsfeltet er udtryk for det bedste biologiske indhold på arealet, der er vigtig at kende forvaltningsmæssigt, både når arealerne skal prioriteres og i forhold til den konkrete plejeindsats. Centrumets UTM-koordinater opsamles på en GPS eller angives på det medbragte flyfoto. Alle rodfæstede karplanter og karsporeplanter registreres i 5m cirklen. Både blomstrende og vegetative arter skal artsbestemmes. Vedplantearter er arter opført i Dansk Feltflora som fanerofyt. Den systematisk indsamlede artsliste giver mulighed for at beregne et artsindeks, der kan sammenlignes med tilsvarende indeks fra andre lokaliteter, uanset størrelse og naturtype.

Artsbestemmelse

Til artsbestemmelsen kan anbefales

- Dansk Feltflora (Hansen 1991)
- Den nye nordiske flora (Mossberg og Stenlund, 2003)
- Dansk Flora (Frederiksen m.fl., 2006)

Til bestemmelse af de vegetative græsser kan anbefales

- Danmarks græsser (Jens Christian Schou, Peter Wind og Simon Lægaard, 2009)

Mosser bestemmes til art eller til gruppe såsom "bladmos", "sphagnum" eller "andet mos".

Laver angives som "rensdylav" eller "andre laver".